

Tvangsbingo!

Funker egentlig tvangslovene?

Marius Storvik

Min bakgrunn

Utdanning: Jurist, master og phd i rettsvitenskap.

- Master om tvangsmiddelbruk og Ph.D om rettslig vern av pasienters integritet i psykisk helsevern.
- Kvantstudert røver i psykologi, ledelse, religionsvitenskap og medisin.

Relevant arbeidsbakgrunn

- UiT (stipendiat, lektor, forsker, førsteamanuensis)
- Tvangsforsk (fagrådsmedlem)

• Kontrollkommisjon (varaleder)

• REK Nord (juridisk kyndig)

• Pasient- og brukerombudet i Troms (ansvar for klagesaker på rus og psykisk helsevern)

• BUFETAT (6 år som miljøterapeut, atferdsinstitusjon)

• Psykiatrisk avdeling (2 mnd sommerjobb)

• Rådgivning i juss om kompleks somatisk tvang (demens/utviklingshemning).

Aktuelle forskningsprosjekter

• Tvang i habilitering

• Tvang i ungdomspsykiatri.

• Nødrett.

• CRPD og diskrimineringsrett.

• Troens makt.

• Ghana.

• Barnerett og fredsbevarende styrker.

Tro meg, en dag skal jeg bli
en seriøs jussprofessor...

...men vi kan spille Tvangsbingo
mens vi venter...

Tvangsbingo 1:

Vedtaksbingo?

Vedtak eller ikke vedtak?

Er rettssikkerhet et sjansespill?

Spillereglene

Hva loven krever:

- Vedtak før tvang
- Løpende fornyelse
- Dokumentert vurdering

Hva som skjer i praksis:

- Vedtak går ut
- Måneder (år) uten vedtak
- Fortsatt tvangsbruk

Bingotallene

6+ måneder

Saksbehandlingstid hos enkelte statsforvaltere

12+ måneder

Hyppige perioder uten vedtak

20+ måneder

Dokumenterte tilfeller av ulovlig innlåsing

Hvem vinner på vedtaksbingo?

Konsekvenser:

- Ulovlig tvangsbruk
- Svekket rettssikkerhet
- Manglende kontroll
- Tilfeldig beskyttelse

Når rettssikkerhet blir bingo, taper alle

Tvangsbingo 1:

Vedtaksbingo!

Bingo
om det finnes
gyldige vedtak.

Tvangsbingo 2:

Vergebingo?

Spiller vi vergebingo?

Gir vergebingo tvangsbingo?

**Forenklet godtgjøring
=
Svekket rettssikkerhet?**

Paradokset:

Når vi forenkler vergegodtgjøringen...

...kompliserer vi rettssikkerheten

To forskjellige vergeroller

Vanlig verge

- Økonomi
- Administrative forhold
- Standardiserte oppgaver

Tvangsverge

- Vurdere tvangsvedtak
- Klagerett
- Variable oppgaver

Når tvangen øker...?

Ved omfattende tvangsbruk trenger personen:

- Mer bistand fra verge
- Flere timer vergearbeid
- Tettere oppfølging

Men:

- Forslaget gir samme lønn til verge
- Samme betaling uansett arbeidsmengde

Konsekvenser av forskriftsforslaget

Risiko for:

- Færre tar på seg tvangsvergerollen
- Mindre tid til oppfølging
- Færre klager på problematisk tvangsbruk
- Svekket rettssikkerhet

• **Resultat: De som trenger mest beskyttelse, får minst**

Tvangsbingo 2:

Vergebingo!

Det er foresått vergebingo.

Skrive høringsuttalelse?

Tvangsbingo 3:

Bingo med utdanningskrav?

Ikke Bingo med utdanningskrav

Vi vet jo svaret på forhånd...

Utdanningskrav = Kvalitetssikring?

Eller bare et papirkrav?

Loven vs. Virkeligheten

Lovens krav:

- Høyskoleutdanning
- Fagkompetanse
- Unntak kun i særlige tilfeller

Realiteten:

90+ %

får unntak

Den virkelige bingoen

Hvem utøver tvang?

- Ufaglærte
- Vikarer
- Tilfeldig personell

Konsekvenser:

- Manglende fagkunnskap
- Varierende kompetanse
- Svekket rettssikkerhet

Når 90+% er unntaket...

...er unntaket blitt regelen

- Utdanningskravet er en illusjon
- Dispensasjon er normalen
- Kompetanse er blitt valgfritt

Det er ikke bingo - vi vet at kravet ikke følges

Tvangsbingo 3:

**Ikke Bingo med
utdanningskrav.**

Kanskje Bingo er bedre?

Tvangsbingo 4:

Lovvalgbingo?

Er det bingo hvilket lovverk som brukes?

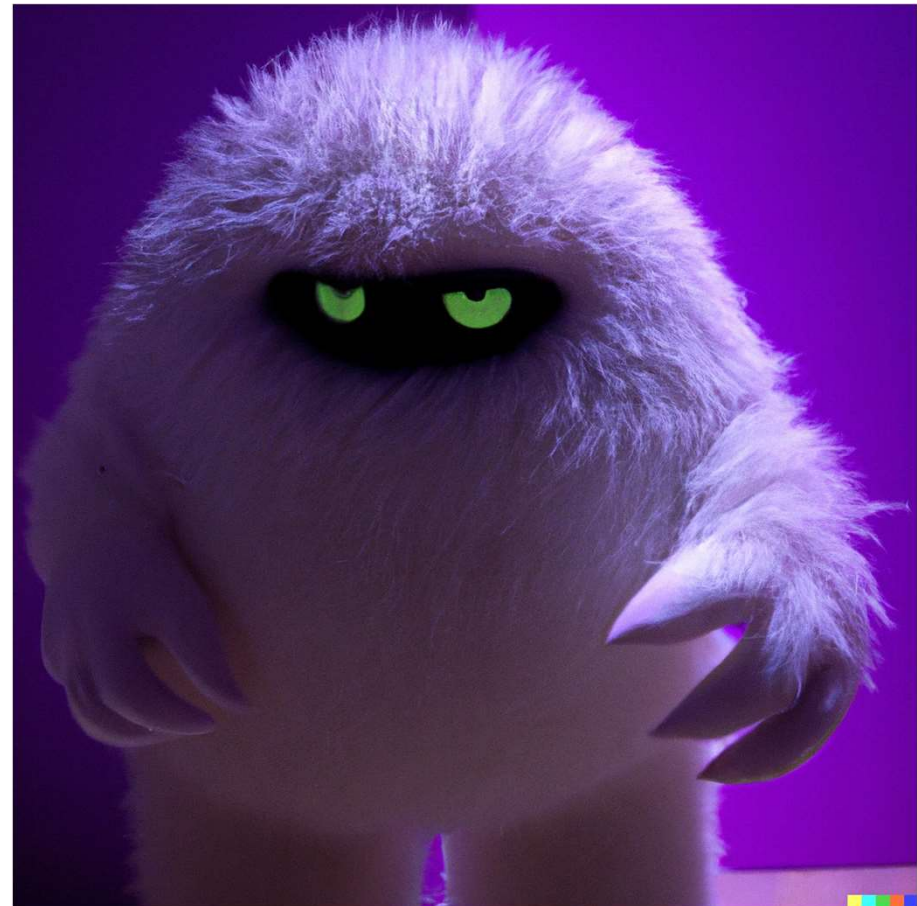
Helsevernet for psykisk utviklingshemmede

- 1988 vedtatt bygge ned «særomsorgen»
- Overført kommunene fra 1990
- Helt nedlagt 1995

Helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9 (Rettsikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning)

- 1995 Departementet foreslo lovregler med atferdsregulerende tiltak.
- 1996 Ikke vedtatt i Stortinget
- 1999 midlertidige regler vedtatt i Sosialtjenesteloven 4A

Helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9 (Rettsikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning)

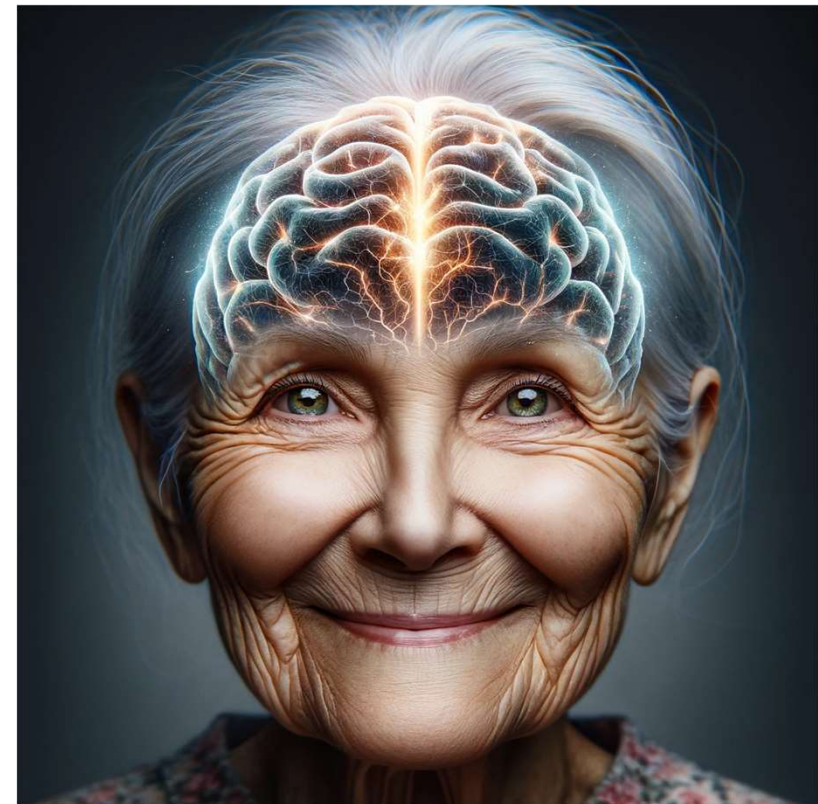
- 2004 regler permanent og flyttet til sosialtjenesteloven 6A (atferdsendrende tiltak fjernet)
- 2012 tatt inn i Helse- og omsorgstjenestelovens kap. 9.

Pasient- og brukerrettighetslovens kap 4A (Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen mv.)

- HOL 9 gjaldt ikke «helsehjelp»
- 2002 høring om rettigheter og tvang for «demente»
- Vedtatt 2006
- I kraft 2009

Diagnoseuavhengig!

Helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9

Virkeområde er tvang og makt

- tiltak personen motsetter seg
- tiltak som er så inngripende at de uansett motstand må regnes som bruk av tvang eller makt
- Ikke atferdsendrende tiltak

Pasient- og brukerrettighetslovens kap 4A

Virkeområde er helsehjelp

- «Helsehjelp»
- Personer uten samtykkekompetanse
- Motsetter seg helsehjelpen

Hva slags tvang og makt?

HOL §9-5 A og B

- **skadeavvergende** tiltak i akutte og gjentatte nødssituasjoner

Helsehjelp 4A

helsehjelp: handlinger som har forebyggende, diagnostisk, behandlende, helsebevarende, rehabiliterende eller pleie- og omsorgsformål

Forskjellen:

- **helsehjelp** gjelder ***bare*** pasienten/brukeren
- **Skadeavvergende** tiltak ***kan*** omfatte **tredjeperson**

Hva slags tvang og makt?

HOL §9-5 C

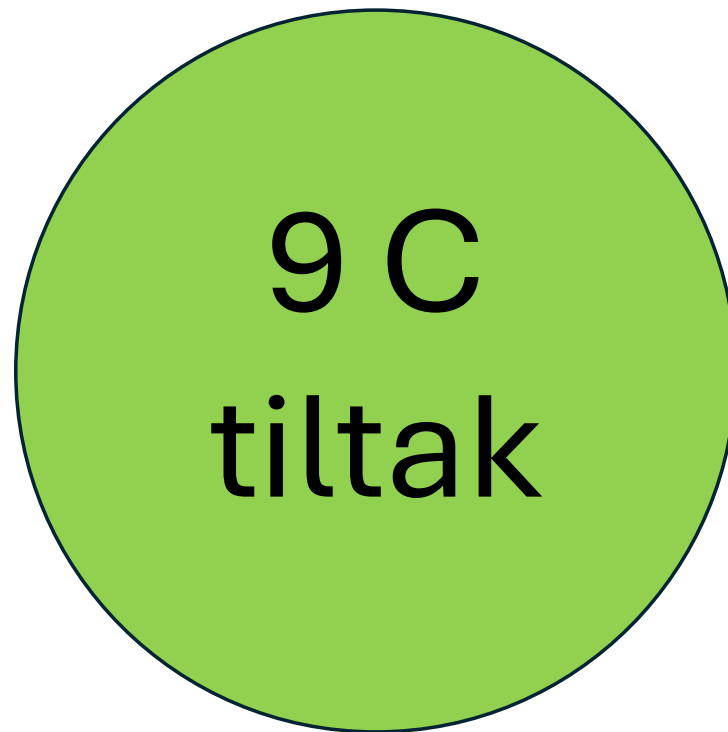
tiltak for å dekke brukerens eller pasientens grunnleggende behov for mat og drikke, påkledning, hvile, søvn, hygiene og personlig trygghet, herunder opplærings- og treningstiltak.

Helsehjelp 4A

helsehjelp: handlinger som har forebyggende, diagnostisk, behandlende, helsebevarende, rehabiliterende eller pleie- og omsorgsformål

Forskjellen?

- Alle «**tiltak**» kan være «**helsehjelp**».
- Ikke all «**helsehjelp**» må være «**tiltak**»

9 C

tiltak

Helsehjelp

4A

Forskjellen oppsummert

HOL 9

- Skadeavvergende tiltak også for tredjeperson.
- Tiltakene begrenset basert på formål.

PBRL 4A

- Gjelder helsehjelp
- Helsehjelp omfatter mer enn tiltak
- Gjelder **ikke** tredjeperson

Tvangsbingo 4: Lovvalgbingo!

Om ikke risiko for tredjeperson eller helsehjelp ut over C-tiltak, *kan* vedtak fattes etter begge lovverk.

Bingo hvilket lovverk som brukes!

Vil vi ha Lovvalgbingo?

Hva er konsekvensene?

Virkninger av lovvalg(Bingo)

HOL 9

- Skadeavvergende for 3. person
- Må vurderes av HAB
- Kompetansekrav
- Stadfestes før iverksettelse
- Krevende saksbehandling
- Ikke rett til pasientskadeerstatning

PBRL 4A

- Gjelder **ikke** tredjeperson
- Vurderes av helsepersonell
- Ikke kompetansekrav
- Etterfølgende kontroll
- Enklere saksbehandling
- Rett til pasientskadeerstatning

Tvangsbingo:

- Sikrer ikke gode løsninger.
- Sikrer ikke enhet.
- Åpner for misbruk.
- Mistanke om at personell skjuler noe.
- Løsninger korrigeres ikke.
- Minsker tilliten til helsetjenestene.
- Ukulturer oppstår og opprettholdes.

Tegning: Thorbjørn Egner

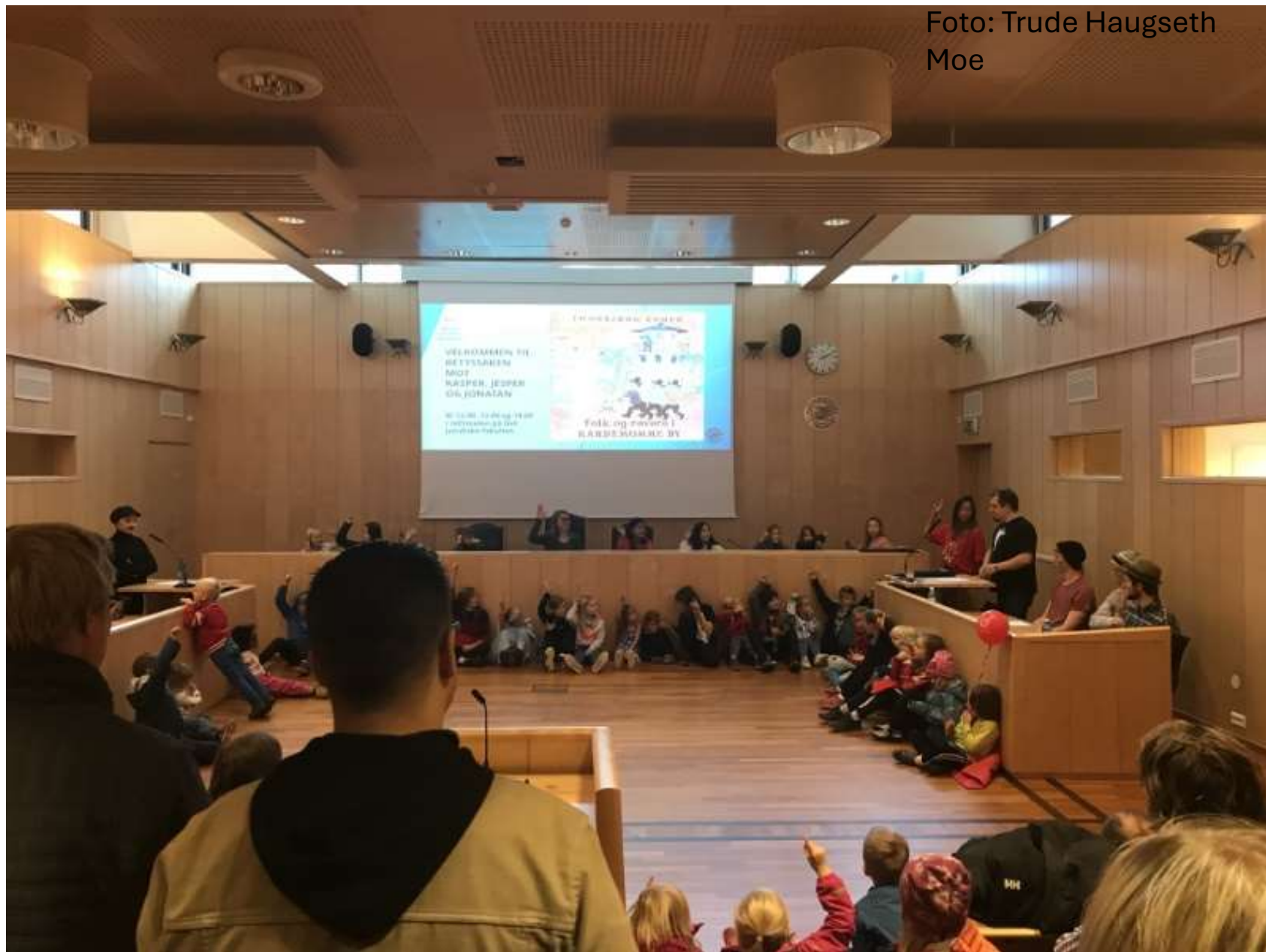
**Bastian
er en
diktator!**

Tegning: Thorbjørn Egner

Kasper, Jesper og
Jonathan ble
utsatt for et
justismord.

Foto: Trude Haugseth Moe

**Glade og
lykkelige
røvere på
grunn av
deg.**

Tegning: Thorbjørn Egner